

Uit de dorpsgeschiedenis van

SCHRAARD

KUNSTEN WETENSCHAP

Uit de dorpsgeschiedenis van

SCHRAARD

K U N S T E N W E T E N S C H A P

Op het omslag de Dorpsstraat tegenover de Vrijterp in de jaren twintig

Overname alleen met toestemming van
Stichting Kunst en Wetenschap
Smidstraat 12 – 8746 NG Schraard

Onder redactie van
Pieter Bakker en Marijke Westerhof

© 2021 Terpijns
ISBN 978-90-79151-25-7
NUR 680

Woord vooraf 7

Door de eeuwen

De geschiedenis van Schraard 11
Het wonder van een klein Fries dorp 49
Schraard in 1830 53

Dorpsleven

Appels en peren 61
Schipper van Schraard 71
Imkerij aan de Oosterlaan 73
Het middelpunt van de buurt 75
Zuiderlaan twaalf 79
Diskoteek Frisia 83
De taalsituaasje yn Skraard 85
Melkrijder 87
De stier Abraham 89

Kerk

Een rijke erfenis 93
Het Schraarder orgel 97
De lytse tsjerke 99
Dûmny Rienk Herman Pel 105
Catechisatie 109

School

Hoofd der christelijke school 113
Een schrijver in het schoolhuis 115
Schoolgeschiedenis 123
Us ja is ja 129

Jaren dertig

Neringdoenden 135
Bernetiid yn Skraard 141

Tweede Wereldoorlog
Oorlogsherinneringen 147
Kinderjaren in bezettingstijd 161

Jaren vijftig

Mei nacht en wille wennen wy in Skraard
Meester Visser vertelt 173
Meester Visser vertelt verder 187
Herinneringen van meester Visser 195
Master Visser fertelt werris 229

Bewoners

Hûndert jier Skraard en Skraarders
Tweintich jier Skraard en Skraarders
Bewenners Skraarder hûzen yn 'e foarige ieu 235
Hannelshuzen en komelkers 271
Skraarder ynwenners fan 2000 ôf 275

Kunsten

Schraard in de dichtkunst 285
Muziek in Schraard 289
Tekens- en schilderkunst 293

Waterhuishouding

Molens rond Schraard 297
Het onderhoud van de zeedijk 303
De Schraarderzyl 307

Fragmenten

Uit de dorpsgeschiedenis 313

predikanten 355
schoolmeesters 357
jaartallen 359
literatuur 363
auteurs 367
personenregister 371

Woord vooraf

Rond de oprichting van de christelijke school in het jaar 1867 woedde een strijd tussen het kerkbestuur van Schraard en de wereldlijke autoriteiten. Niet eerder, en ook niet later, in zijn eeuwenlange bestaan is het kleine dorp zo in het nieuws geweest. In veel publicaties werd de plaatselijke toestand gezien als een voorbeeld, als een interessante casus, van de zich manifesterende tegenstelling tussen de verantwoordelijkheden van kerk en staat. Min of meer in het verlengde van de schoolstrijd ontbrandde korte tijd later de kerkstrijd die aan het begin stond van grote maatschappelijke en politieke veranderingen. Binnen de oplevende orthodoxie waren echter verschillen van inzicht ontstaan. Vanuit ons kleine dorp was het de schoolmeester Jan Kuiper die in de jaren daarna door middel van boeken, brochures en lezingen stevig aan het debat heeft bijgedragen.

In 1889 ontstond in Schraard een gereformeerde kerk. Overal op de dorpen in Friesland liet de Doleantie zijn sporen na. Er liep een scheur door de dorpsgemeenschappen, de families en zelfs de gezinnen. Voortaan stonden in elk dorp twee kerken. Maar de sfeer was niet overal even onverzoenlijk. Jacob Hepkema merkte bijvoorbeeld in zijn *Eenvoudige memories en bemerkingen* op dat er in Schraard meer harmonie heerste dan in het naburige Wons. Natuurlijk was er ook hier het een en ander scheef in de arbeidsverhoudingen, was er rivaliteit, en was er touwtrekkerij op het gebied van kerk en school, maar uit de bronnen blijkt dat het dorp toch ook eendrachtig was. Zo speelde met name bij de christelijke muziekvereniging Excelsior de kerkelijke verdeeldheid geen rol. Uiteindelijk wenste iedereen de eenheid in het dorp te bewaren. Dat gold voor de jaren dertig, voor de jaren vijftig, en voor de jaren tachtig, toen wij hier kwamen, nog steeds.

Wij hebben het als een geschenk ervaren om meteen en zonder reserves in de dorpsgemeenschap opgenomen te worden. Al gauw merkten wij dat voor iedereen hetzelfde gold. Niemand werd buitengesloten. Het was een weldadige mentaliteit die met name door de oudere generatie werd gedra-

gen. Bij hen leefde nog sterk het bewustzijn dat, om het een beetje leefbaar te houden, op een klein dorp geen voortwoekerende onenigheid mocht bestaan. In die tijd kende iedereen elkaar en kenden ook wij van elk huis in grote lijnen het wel en wee. Dat is langzaam aan het veranderen, zoals het leven op alle dorpen verandert. Nu zijn er zelfs enkele dorpsgenoten die wij op straat niet zouden herkennen. In welke richting zich alles door de veranderende sociaal-economische omstandigheden zal ontwikkelen, ligt in de toekomst verborgen.

Het gevoel een keerpunt in de geschiedenis mee te maken is er in elk geval wel. Een mooi moment, dachten wij, om de verhalen en de feiten die wij over Schraard verzameld hebben in een boek te bundelen. In deze uitgave is geen volledigheid nagestreefd. Een compleet overzicht zou overigens een onbereikbaar ideaal zijn. Wel is geprobeerd een zo breed mogelijk beeld van het leven en de veranderingen in het dorp te geven. In veel verhalen zal Schraard prototypisch zijn voor alle dorpen, terwijl in andere verhalen juist de nadruk ligt op de eigenheid en de eigen omstandigheden. Natuurlijk zijn er leemtes in deze documentatie, bijvoorbeeld doordat de mondelinge overlevering voor vroegere periodes per definitie beperkt is. Met name had het uitgebreide verenigingsleven meer aandacht mogen hebben. Misschien dat dit ooit in een aanvulling goedgeemaakt kan worden.

Schraard, januari 2021

Pieter Bakker
Marijke Westerhof